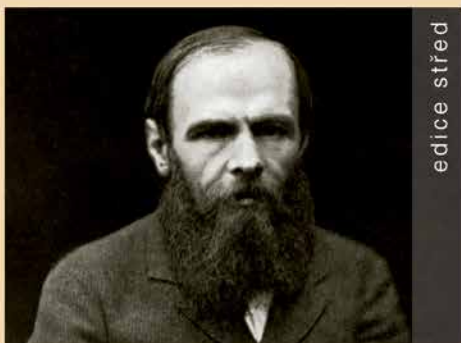

Leonid Cypkin

Léto v Baden-Badenu

Román

PROSTOR

EDICE
střed
•

Leonid Cypkin
Léto v Baden-Badenu

přeložil Jakub Šedivý

PROSTOR | PRAHA | 2015

SUMMER IN BADEN-BADEN
Copyright © Leonid Tsypkin, 1981
All rights reserved

Czech edition © PROSTOR, 2015
Translation © Jakub Šedivý, 2015
Epilogue © Jakub Šedivý, 2015

ISBN 978-80-7260-317-6

Knihu finančně podpořila
Nadace Český literární fond

a

Ministerstvo kultury České republiky.

Kniha vychází pod záštitou Nadace Michaila Prochorova v rámci programu TRANSCRIPT na podporu překladů ruské literatury.

Mikhail
Prokhorov
Fund

transcript

Věnováno Kláře Michajlovně Rosenthalové

*„A kdo ví... je možné, že veškerý cíl pozemského života,
k němuž lidstvo směřuje, je právě ta nepřetržitá cesta k cíli,
jinak řečeno život sám, a nikoliv cíl...“*

F. M. Dostojevskij, Zápisky z podzemí

*„Do omrzení se opakujete, drze útočíte,
ale jak se přitom bojíte!“*

F. M. Dostojevskij, Zápisky z podzemí*

* Přeložila Ruda Havránková.

Byl to denní spoj, zima však byla v plné síle - byl konec prosince, a kromě toho vlak směřoval do Leningradu - na sever, proto se za okny začalo brzy stmívat - jasným světlem se rozhořivaly pouze stanice nedaleko Moskvy, které odplouvaly dozadu, jako by je odhodila čísi neviditelná ruka - příměstské perony zaváté sněhem, s řadou mihotajících se lamp, jež se slévaly do jednoho ohnivého pruhu - stanice se kolem míhaly s tlumeným duněním, jako by vlak jel po mostě - dunění zmírňovala dvojitá okna, která vagon téměř hermeticky uzavírala, přesto se přes matná, zpola zamrzlá skla prodíralo světlo ze stanic a kreslilo ohnivou linku, a tam, kdesi dál, se daly tušit nedozírné, sněhem pokryté prostory, vagon se kymácel ze strany na stranu jako paluba lodě, obzvlášť poblíž plošiny, a když se za okny úplně setmělo a zůstala pouze nejasná bělost sněhu, když chaty za Moskvou skončily a v okně se společně se mnou mihl odraz vagonu se všemi jeho stropními světly a cestujícími, vyndal jsem z kufru, uloženého v síťce nad hlavou, knihu, kterou jsem začal číst ještě v Moskvě a kterou jsem si vzal na cestu do Leningradu záměrně, a otevřel jsem ji v místě, kde byla záložka s čínskými znaky a jakousi půvabnou orientální kresbou - tu knihu jsem si půjčil od své tety, majitelky rozsáhlé knihovny, ale v hloubi duše jsem byl odhodlán, že ji nevrátím - nechal jsem ji svázat, protože byla velmi chatrná a skoro se rozpadala - knihař seřízl stránky tak, že všechny byly zarovnané, jedna jako druhá, a opatřil ji pevným přebalem, na který přilepil první, titulní list s názvem knihy - byl to deník Anny Grigorjevny

Dostojevské, publikovaný v jakémisi liberálním nakladatelství, které v té době ještě mohlo existovat - byly to *Milníky*, *Nový život* nebo něco takového - s datací podle gregoriánského i juliánského kalendáře, se slovy i celými větami v němčině nebo ve francouzštině bez překladu, s nezbytným přídomkem „Mme“ (madam) používaným s gymnazijní horlivostí - rozluštění jejich zápisků psaných těsnopisem, které si vedla v zahraničí první léto po sňatku.

Manželé Dostojevští odjeli z Petrohradu v polovině dubna roku 1867 a už následujícího rána dorazili do Vilnius. Na hotelovém schodišti neustále naráželi na židáčky, kteří jim vnucovali své služby, a pak dokonce běželi za bryčkou, ve které se vezli Anna Grigorjevna s Fjodorem Michajlovičem, a neodbytně jim nabízeli jantarové náustky, dokud je neodehnali, i večer bylo ve starých úzkých uličkách vidět ty samé pejzaté židáčky, jak se procházejí se svými židovečkami. Za další den nebo dva dorazili manželé do Berlína a potom do Drážďan, kde začalo hledání bytu, protože Němci, obzvlášť pak Němky, všelijaké slečny - majitelky penzionů nebo prostě jenom zařízených pokojů - nové ruské hosty nemilosrdně odírali, špatně je krmili, číšníci je šidili při vracení drobných, a nejenom číšníci, ale Němci vůbec byli národ nechápavý, protože Feďovi nedovedli vysvětlit, jak se dostat na tu nebo onu ulici, a úslužně ukazovali na opačnou stranu - nebo to snad dělali schválně? Ostatně židáčeků si Anna Grigorjevna všimla už dříve - při svém prvním příchodu k Feďovi do Alonkinova domu, kde psal *Zločin a trest*, a ten dům, podle jejího pozdějšího svědectví,

Anně Grigorjevně okamžitě připomněl dům, ve kterém žil Raskolnikov, tam se také židáčci potkávali na schodišti s ostatními pobíhajícími nájemníky. (Aby bylo spravedlnosti učiněno zadost, je třeba nicméně poznamenat, že ve svých vzpomínkách *Život s Dostojevským*, které Anna Grigorjevna napsala krátce před revolucí, patrně po seznámení s Leonidem Grossmanem, se už o židáčcích na schodišti nezmiňuje.) Na fotografii vlepené do *Deníku* vypadá Anna Grigorjevna, tenkrát ještě dočista mladička, jako fanatička nebo jako pobožnústkářka s nevraživě zamračeným pohledem. Zato Feďa byl už v letech, menší postavy a s tak krátkýma nohama, že kdyby vstal ze židle, na které seděl, ukázalo by se, že je jenom nepatrně vyšší, měl tvář prostého ruského člověka a podle všeho se rád fotografoval a horlivě modlil. Tak proč jsem s takovým rozechvěním (nebojím se toho slova) pobíhal s *Deníkem* po celé Moskvě, dokud jsem nenašel knihaře, dychtivě cestou v dopravních prostředcích listoval zašlými stránkami a očima v knize pátral po takových místech, která, jak se zdálo, jsem předvídal, a potom, když jsem u knihaře knihu, náhle těžkou, vyzvedl, si ji položil na psací stůl a neodklízel ji ani ve dne, ani v noci, jako by to byla Bible? Proč jsem teď jel do Petrohradu – ano, ne do Leningradu, ale do Petrohradu, po jehož ulicích krácel tenhle krátkonohý, malý (jako ostatně pravděpodobně většina lidí minulého století) člověk s tváří kostelníka nebo vysloužilého vojáka? Proč jsem četl tuhle knihu teď, ve vagonu, pod slabým blikajícím světlem lamp, které hned zářilo jasněji, hned zas téměř zhasínalo, podle rychlosti vlaku a výkonu jeho dieselových

motorů, za bouchání dveří na konci vagonu, kam neustále vcházeli a odkud opět vycházeli kuřáci i nekuřáci se skleničkami v rukou, aby dali napít dětem nebo omyli ovoce, nebo si prostě došli na záchod, jehož dveře bouchaly vzápětí za dveřmi u plošiny, za bouchání a klepání všech těchto dveří, za kymácení jako na lodi, jež neustále unášelo text někam pryč, a při tom všem jsem vdechoval vůni uhlí a parních lokomotiv, které už dávno nikde nejezdily, ale ta vůně kdovíproč přetrvávala. Ubytovali se v pokoji u Mme Zimmermannové, vysoké vyzáblé Švýcarky, ačkoli hned první den po příjezdu zůstali v hotelu na hlavním náměstí, a vzápětí vyrazili do galerie - před budovou Puškinova muzea v Moskvě stála obrovská fronta, dovnitř pouštěli po skupinkách, někde na podestě mezi patry visela Sixtinská madona a pod ní stál policista - o mnoho let později v tom samém muzeu vystavovali Leonardovu Monu Lisu za dvojitým neprůstřelným sklem, které bylo speciálně nasvíceno - fronta „zlodějů“ se vinula a postupovala k obrazu, přesněji k neprůstřelnému sklu, za nímž se - jako by to byla nabalzamovaná mrtvola v sarkofágu - nacházel obraz madony s krajinou v pozadí, a její úsměv byl opravdu záhadný, možná se tak ale jevil jen pod vlivem obecného mínění, a vedle obrazu stál rovněž policista, co zástup taktně pobízel k postupu, protože se mělo za to, že ho tvoří odborníci nebo čestní hosté, a říkal: „Pokračujte, prosím“ - lidé se u obrazu snažili na chvíli zastavit, i potom, když už k němu byli zády a zařadili se do odcházejícího zákrutu fronty, se za chůze vytrvale otáčeli k plátnu a lámali si krky ve snaze otočit hlavu téměř o sto osmdesát

stupňů - Sixtinská madona visela na stěně mezi okny, a protože světlo na ni dopadalo z boku a den byl navíc pošmourný, bylo plátno zahaleno jakýmsi oparem. Madona se vznášela v oblacích, která působila jako nadýchaný lem jejích šatů a možná s ním jednoduše splývala, a odněkud zleva k Madoně zespodu servilně vzhlížel apoštol se šesti prsty na ruce - sám jsem je spočítal, opravdu jich bylo šest - fotografie tohoto obrazu, věnovaná Dostojevskému k jeho narozeninám o mnoho let později, než se uskutečnila jeho cesta do Drážďan, tedy krátce před jeho smrtí, v domnění, že jde o jeho milovaný obraz, třebaže jeho oblíbeným obrazem bylo patrně plátno *Mrtvý Kristus v hrobě* od Holbeina mladšího, tak tedy fotografie Raffaelovy Madony v dřevěném rámu visí v Dostojevského muzeu v Leningradě nad koženou pohovkou, na které Dostojevskij skončil - vznášející se Madona drží v náručí polosedící, jen zlehka zavinuté nemluvně, skoro jako by ho kojila, tak jak to dělají cikánky, všem na očích, avšak výraz jejího obličje je stejně nepostižitelný jako u Leonardovy Mony Lisy - a stejná fotografie, jenom trochu menší a pravděpodobně horší kvality, neboť byla vytvořena už v naší době, je zasunutá za sklem knihovny u mé tety, jako by tam byla záměrně leda byle odložena. Manželé Dostojevští chodili do galerie každý den, tak jako lidé v Kislovodsku chodí denně do lázeňské dvorany, aby se napili narzanu, místní minerální vody, nebo se s někým setkali, anebo jen tak postáli, pozorovali ostatní a potom šli na oběd - bylo třeba vybrat levnější restauraci, a navíc takovou, kde dobře vaří a ve které číšníci méně šidí - manželé Dostojevští pokaždé zjistili, že

je ošidili o dva nebo tři stříbrné groše, protože všichni Němci bez rozdílu byli šejdiři - po další návštěvě galerie šli jednou poobědvat na Brühlovu terasu, z níž byl malebný výhled na Labe - už dříve si všimli číšníka, kterému dali přezdívku „diplomat“, protože jako diplomat skutečně vypadal, a kromě toho ho posledně přistihli, že si za šálek kávy účtoval víc než dvakrát tolik - namísto dvou stříbrných grošů pět, ale oni ho převezli - místo pěti stříbrných grošů spropitného mu Anna Grigorjevna podstrčila stříbrný dvougroš, který jim vrátil nazpátek místo pěti grošů - tentokrát byli hrozně vyhladovělí, obzvlášť Feďa, avšak „diplomat“ se namísto toho, aby je obsloužil, usilovně věnoval nějakému saskému oficírovi, který přišel až po nich - důstojník měl rudý baňatý nos a zažloutlé oči a bylo patrné, že si rád přihne - Feďa zavolal na číšníka, ten ale dál s ledovým klidem obsluhoval důstojníka, jenž si zasunoval naškrobený ubrousek za tvrdý límec vojenské blůzy - „diplomat“ se jim očividně mstil za to, co se stalo minule - Feďa zaklepal nožem o stůl - „diplomat“ se u nich konečně zastavil, ale jen tak cestou, a řekl, že slyší a že nemá cenu klepat nožem - Feďa objednal slepici a telecí kotlety - za nějaký čas „diplomat“ přinesl pouze jednu porci slepice a na Feďovu otázku: „Co to má znamenat?“ s přehnanou zdvořilostí odpověděl, že si objednali pouze jednu porci, a pak se to samé opakovalo s telecími kotletami - ve vedlejším sále hráli čtyři číšníci karty a v sále, kde obědvali, bylo jen pár hostů - číšník se zjevně spletl úmyslně - Feďa zrudl - začal hlasitě své ženě vykládat, že kdyby tu byl sám, tak by jim ukázal, a dokonce se

na ni rozkřičel, jako by to byla její vina, že sem šli ve dvou - zvedl nůž a vidličku a praštil s nimi nashvál tak, že se zařinčením spadly na talíř, div ho nerozbily - už se na ně dívali - odešli, aniž se ohlédli - při odchodu hodil Feďa na stůl místo tříadvaceti stříbrných grošů, které měli zaplatit, celý tolar a práskl dveřmi tak, až se skleněná výplň zatřásla - šli alejí osázenou kaštany, on - rázným krokem napřed, pak ona - vzadu, sotva mu stačila - nebýt jí, dovedl by celou záležitost do konce a dosáhl by svého, zatímco takhle odchází ponížený tím ničemným číšníkem, protože všichni číšníci jsou ničemo- vé - jsou ztělesněním nejubožejších rysů lidské po- vahy, ostatně my všichni máme vrozený sklon k tomuhle zatracenému lokajství - copak se sám servilně nedíval do očí tomu ničemnému majorovi, když opilý - s rudým nosem a žlutýma rysíma očima, vida, koho mu před chvílí připomněl tenhle saský důstojník! - v doprovodu stráže vtrhl do ba- ráku, a když uviděl trestance v šedočerném mun- dúru se žlutým čtvercem na zádech ležet na pryčně, protože mu toho dne bylo špatně a nemohl nastou- pit do práce, zařval na něj z plných plic: „Vztyk! Nástup!“ - tím trestancem byl on, to on se teď kaštanovou alejí vzdaloval od té restaurace a od té terasy s malebným výhledem na Labe - i tenkrát, ve vězení, viděl všechno zpovzdálí, jako by se to ode- hrávalo ve snu, nebo ne jemu, ale někomu jinému - jednou byl ve strážnici přítomen vykonání trestu - vězeň ležel nehybně, zatímco mu rány rákoskou zanechávaly na zádech a na hýždích krvavé stopy, potom mlčky vstal, pečlivě si zapnul svůj vězeň- ský oděv a odešel, aniž Krivcovovi, který stál hned

vedle, věnoval jediný pohled - jestlipak se i jemu podaří nevydat ani hlásku a důstojně odejít ze strážnice? - seskočil z pryčny, horečnatě si třesoucíma se rukama upravoval šedočernou blůzu a vydal se ke Krivcovovi, jenž stál u dveří baráku - šel se svěšenou hlavou - ne, nešel, ale téměř běžel, a to bylo už samo o sobě ponižující, a když došel k majorovi, podíval se na něho nikoli pevně a tvrdě, ale s prosbou v očích - poznal to z toho, že se Krivcovovi kořistnicky rozšířily panenky - panenky jeho žlutých, rysích očí - rysích nejen proto, že se podobaly očím rysa, ale i proto, že slídily a pátraly po další kořisti - když před ním tenkrát stál, hned ho to napadlo a taky se mu zdálo zvláštní, že v takové chvíli vůbec může o něčem takovém přemýšlet - ostatně, copak to bylo lokajství?! - byl to strach, prachobyčejný strach, ale cožpak strach neplodí lokajství? - Anna Grigorjevna ho dohonila, vsunula mu ruku v ošoupané rukavici pod loket a provinile mu pohlédla do očí - nebýt jí, ukázal by tomu číšníkovi, všem by ukázal, zač je toho loket! - pomalu stočil pohled z její tváře na její ruku spočívající na jeho paži - „Podle mého se nesluší, aby spořádaná žena nosila takové rukavičky“ - řekl pomalu a důrazně a znova se jí podíval do tváře - rty se jí zachvěly a víčka podivně napuchla - kráčela vedle něj, ale už jenom ze setrvačnosti, a také protože měla dojem, že jí se to netýká - něco takového by jí *on* přece nemohl říct - opustila ho a rychlým krokem, téměř poklusem zabočila do jakési postranní ulice, také osázené kaštany - na vteřinu se ohlédla a skrz listy a slzy zahlédla jeho postavu, rázně kráčel alejí dál - měl na sobě tmavošedý, téměř černý oblek,

který koupili v Berlíně - ani ho tenkrát nenapadlo, aby jí řekl, že si má koupit nové rukavičky, třebaže se tyhle páraly ve švech a ona je ještě na cestě v jeho přítomnosti dvakrát zašivala - a teď jí to ještě vyčte, ačkoliv peníze na cestu získali díky tomu, že byly zastaveny věci její matky - šla po té ulici, téměř běžela, držela se těsně u domů, šla se spuštěným závojem, aby nebylo vidět její od slz opuchlou tvář, proti ní kráčeli se svými Němkami spořádaní Němci v tvrdáčích, jejich tváře byly růžové a samolibé, za ruku vedli čistě a pečlivě oblečené děti a nemuseli přemýšlet, čím dneska zaplatí oběd nebo večeři, a nezvyšovali na sebe hlas, zatímco Feďa na ni před chvílí v restauraci zakřičel. Proklouzla dveřmi jejich domu a snažila se, aby si jí nikdo nevšiml, vešla do bytu - nejdříve do velkého pokoje, který používali jako jídelnu a na jehož stěnách byly rozvěšené olejotisky zobrazující tu řeku - určitě Rýn - se stromy zrcadlícími se na hladině, tu zase nějaké zámky na kopci na pozadí nepřírozně modrého nebe - potom do druhého pokoje, který sloužil jako ložnice, s dvěma masivními postelemi, a do třetího, malého Feďova pokojíčku s psacím stolem, na kterém ležely pečlivě složené listy bílého papíru a cigaretové dutinky s rozsypaným tabákem, a najednou pochopila, že tam vešla s tajnou nadějí, že ji předhonal a už na ni čeká doma - rozhodla se, že se zajde podívat na poštu, tam se Feďa často stavoval, ale ani na poště nebyl, ani jim nepřišly žádné dopisy - vydala se znovu domů - teď už se musel vrátit - Mme Zimmermannová, s kterou se potkala na schodech, jí řekla, že Feďa tu byl, ale někam odešel - vyběhla na ulici a hned ho spatřila - šel jí naproti, bledý,

s provinilým, dokonce jaksi úlisným úsměvem - ukázalo se, že šel zpátky na terasu, protože si myslel, že se tam vrátí, aby ukázala svou nezávislost, a potom ji šel hledat do čítárny - zašli na chvilku domů, aby se převlékli, neboť se schylovalo k dešti - když vyšli ven, lilo jako z konve, ale museli se někde naobědvat - zašli do hotelu Victoria a objednali si tři chody, které stály dva tolary a deset stříbrných grošů - příšerná cena, za kotletu chtěli dvanáct stříbrných grošů, kdo to kdy viděl! - ten den byl dočista nešťastný - když vyšli z restaurace, bylo už osm večer a tma, přšelo a ona rozevřela svůj deštník, ale ne tak, jak to dělají obezřetní Němci, a o jednoho Němce, který šel kolem, zavadila - Feďa se na ni rozkřičel, protože si ten Němec mohl její nešikovnost vyložit nesprávně, a jí znovu opuchly oči, ale bohudík si toho v té tmě nikdo nevšiml, a pak šli vedle sebe domů beze slova, jako by byli cizí - a doma u čaje se znovu pohádali, třebaže už nebylo o čem, a potom se ho zeptala na něco ohledně jeho zamýšleného odjezdu do Homburgu a on se na ni opět rozkřičel, a ona na oplátku taky něco zakřičela a odešla do ložnice, a on se zavřel v pracovně, ale v noci jí přišel dát dobrou noc - každou noc jí chodil popřát dobrou noc, obzvláště po hádkách a neshodách, takže slovu „popřát“ bylo možné dát naprosto jiný smysl - něžně ji budil, hladil ji a líbal, protože byla jeho a v jeho moci bylo učinit ji nešťastnou, nebo šťastnou, a tohle vědomí naprosté moci nad mladou nezkušenou ženou, se kterou si může dělat, co se mu zachce, se pravděpodobně podobalo pocitu, který ve mně vzbuzují malí hladkosrstí psíci, co začnou bázlivě a podlézavě

vrčet ocáskem, lehat si na zem a lehce se chvět, sotva k nim člověk natáhne ruku, aby je pohladil – objímal ji, líbal její ňadra a začínali plavat – dělali velká tempa, současně rozráželi rukama vodu, zároveň nasávali vzduch do plic, čím dál víc od břehu, směrem k blankytné oblině moře, ale on se téměř pokaždé ocital v jakémisi protiproudu, který ho unášel stranou, a dokonce trochu nazpátek – nestačil jí a ona pokračovala pořád v rytmickém pohybu rukou a mizela mu kdesi v dáli, a jemu se zdálo, že on sám už neplave, že sebou jenom tak plácá ve vodě a snaží se dosáhnout nohama na dno, a ten proud, který ho unášel pryč a nedovoloval mu plavat spolu s ní, se zvláštním způsobem měnil ve žluté majorovy oči s kořistnický rozšířenými panenkami, ve spěch, s kterým si rozepínal svůj trestanecký oděv a lehal si na stovkami těl vyleštěný nízký dubový stůl stojící uprostřed strážnice, ve sténání, které nebyl schopen zadržet, když na jeho tělo dopadaly rány rákosky, jež jeho svaly a kosti jako by protahovaly rozžhaveným drátem, v horečnaté křeče, které ho zachvátily po vykonání trestu, v posměšné nebo soustrastné pohledy přítomných, v opovržlivý úsměv majora, když rozkázal, aby zavolali doktora, a on se pak prudce otočil na podpatku a vyšel ze strážnice, přesně totéž se mu stávalo i s jinými ženami, protože se všechny, stejně jako Anička, neviditelně účastnily vykonání trestu – nakukovaly do zamřížovaných oken strážnice, snažily se protáhnout dveřmi, aby se ho zastaly, avšak nepustili je – všechny byly svědkyněmi jeho ponížení a on je za to nenáviděl, protože mu to bránilo prožívat naplno své pocity, a dnes to všechno ještě korunoval drzý

výraz číšníka, který se mu vysmíval, a tvář saského oficíra připomínající majorovu tvář. Už dávno si v sále galerie, kde visela Sixtinská madona, všiml čalouněné židle s prohnutým opěradlem, která stála do jisté míry odděleně od ostatních židlí, na které si sedali návštěvníci galerie, aby si odpočinuli nebo se potěšili pohledem na obraz - na tuhle si z nějakého důvodu nikdo nesedal - snad byla určena pro kustoda, nebo to dost možná byla nějaká vzácná starožitnost - a když si poprvé představil, že by si na ni stoupl, přeběhl mu mráz po zádech, tak mu to připadalo neuskutečnitelné a troufalé. Když kolem židle procházel, přeměřoval si ji, a jednou dokonce už málem zvedl nohu, ale v sále bylo hodně lidí a o zeď se s otráveným výrazem opíral zřízenec ve stejnokroji. Ale možná že to měl udělat právě v přítomnosti všech, a hlavně v přítomnosti zřízence, protože právě on tomu měl zabránit. Když se k židli přibližoval, ztratil najednou odvahu, na chvíli se zastavil, jako by se rozmýšlel, z jaké strany má tu židli obejít, a pak šel dál a s přehnaným zájmem si prohlížel Madonu. Ale té noci, kdy mu Anička uplavala tak daleko, zatímco on se plácal někde u břehu a nemohl dosáhnout na dno - té noci se pevně rozhodl, že to udělá. Poté co ráno jako obvykle vešli do galerie, zamířil rovnou do sálu, kde visela Sixtinská madona. V uších se mu rozléhal tlukot srdce - před obrazem se mačkalo hodně lidí, někteří stáli nebo seděli kousek opodál s kukátkou - přes ně viděl lépe, protože jeho pohled nic nerozptylovalo a mohl se soustředit na obraz - v první chvíli židli přehlédl a podle toho, jak jeho srdce přestalo tlouct a zmítat se, pochopil, že se

z toho v duchu raduje. Ale ukázalo se, že židli jenom zakrývají lidé a že i teď stojí v sále zřízenec v plné parádě, v livreji s pozlacenými knoflíky - Feďa ráznými kroky zamířil k židli, dokonce do jisté míry odstrkoval návštěvníky - Anna Grigorjevna, která vešla do sálu s ním, stála někde stranou, a dokonce se zdálo, že si vzala kukátko - stoupl si jednou nohou na židli, zavřel oči nebo možná prostě v tu chvíli nic neviděl, potom se postavil na obě nohy - jeho boty se zabořily do čalouněného sedáku - přes hlavy přítomných bylo plátno vidět obzvlášť dobře - Madona vznášející se v oblacích s nemluvnětem v náručí a apoštol, který k ní zbožně vzhlížel, a dole andělci - v podstatě to kvůli nim si stoupl na židli, nezbylo než si vymyslet nějaké ospravedlnění pro toho lokaje, až se ho bude snažit stáhnout dolů - „Feďo, ty ses zbláznil!“ - Anna Grigorjevna stála vedle něho, vyděšeně se na něho zespodu dívala, a dokonce ho opatrně zatáhla za rukáv - čněl teď nad všemi návštěvníky - ze všech se stali trpaslíci a stejným trpaslíkem byl i kustod mířící k němu - na místě, kde před chvílí visel obraz, se objevila tvář majora s býčí šjí a mohutnou bradou podepřenou tvrdým límečkem uniformy, a major se nesměle a do jisté míry dokonce podlézavě usmál, a on viděl už nejenom jeho tvář, viděl ho celého, bůhvíproč neduživého a uklánějícího se, a tam, kde ještě před chvílí stáli návštěvníci, se místo jejich hlav rozprostíralo moře - a oni se ženou v tom moři plavali do modravých dálek, rytmicky rozráželi rukama vodu, současně se nadechovali a pořád se čím dál víc vzdalovali od břehu, a major mezitím téměř úplně zmizel, jenom kdesi v dáli se

rýsovala jeho shrbená postava - postava žebráka prosícího o almužnu - „Pane, tady je zakázáno stoupat si na židle“ - řekl zřízenec a přísně se podíval na slušně oblečeného člověka, který stál na židli - zřízenec popošel dopředu a zdvihl ruku, jako by nabízel člověku stojícímu na židli oporu - ten sestoupil, téměř seskočil ze židle, odstrčil zřízenecovu ruku a v rohu sálu zahlédl Annu Grigorjevnu - za tu chvíli se stihla vzdálit a teď předstírala, že si upřeně prohlíží obraz kukátkem, ale její ruce držící kukátko se třásly - „Proboha, pojďme odsud“ - řekla rozrušením ochraptělým hlasem, když k ní přistoupil - návštěvníci se za nimi ohlíželi a něco si šeptali - vzala ho pod paží a táhla ho ke dveřím vedoucím do dalšího sálu - měl vydržet stát na židli až do konce, nehledě na zřízenecovo napomenutí, ale nevydržel to a slezl z ní - majorova tvář, která se teď objevila v širokém okně sálu, se drze usmívala a jeho tlustá a masitá ruka si frajersky a vítězoslavně uhlazovala kníry, do oken strážnice nakukovali nějací lidé - blízcí známí trestaného a ženy - a jejich pohledy byly plné soucitu a účasti, a on ležel na stole se staženými kalhotami a dozorce ho systematicky mrskal - prudce se Anně Grigorjevně vysmekl - a ona se svěšenou hlavou odešla ráznými kroky do vedlejšího sálu - židle nesměla zůstat prázdná, je to nepřírozené - prázdná židle - rychle zamířil do středu sálu, a vtom se jeho nohy zabořily do něčeho měkkého, pod čím bylo cítit pružiny - teď tu bude stát tak dlouho, jak bude chtít, musí v sobě přemoci ten mrzký pocit, který v něm vzbuzoval zřízenec, copak nedokáže překročit svůj stín? - sál ztichl, jako by se měla zvednout

opona - tvář majora, která se teď opět objevila na místě obrazu, na něj drze pomrkávala - s náprahem ho udeřil dlaní do tváře a ta zmizela, někam se propadla, pravděpodobně i se samotným majorem ležícím na podlaze vedle vyleštěného stolu - vězeň, kterého se před chvílí snažil potrestat, stál ve vítězoslavné póze s nohou na majorově břiše a diváci nakukující do oken mu hlasitě tleskali a ženy, obzvláště ty, se kterými se znal důvěrně, se na něho dívaly s obdivem a posílaly mu vzdušné polibky - sestoupil ze židle, beze spěchu, nesekočil, nýbrž sestoupil a pozvolna zamířil do vedlejšího sálu - ve dveřích se srazil se zřízencem, který si patrně kamsi odsokočil, a tenhle lokaj mu uctivě uvolnil cestu, a v noci, když přišel dát Aniče dobrou noc, spolu znovu plavali, rytmicky rozráželi rukama vodu a současně z ní zvedali hlavy, aby se nadechli, a proud ho nikam neodnášel - plavali ke vzdalujícímu se obzoru, do tajemné modravé dálky, a potom ji znovu líbal - tmavý trojúhelník byl obrácen vrcholem dolů a tenhle vrchol se mu vždycky zdál stejně nedostupný jako vrchol nejvyšší hory ztrácející se kdesi v oblacích, ačkoliv vrchol, ke kterému se blížil on, směřoval dolů - bylo to ostatně spíše dno sopečného kráteru - na tom vrcholu a na tom nedosažitelném dně se skrývalo děsivé a sladké rozřešení čehosi, co nedokázal ani pojmenovat, ba ani si představit, a potom se celý život, dokonce i v dopisech, které jí psal, donekonečna snažil přiblížit k tomuhle vrcholu-kráteru, ale ten zůstával nedobytný - copak před chvílí v sále, kde visela Madona, vydržel stát na židli tak dlouho, jak chtěl? - vždyť tam zřízenec nebyl, když se postavil na židli

podruhé, a proto není možné tvrdit, že na ní zůstal navzdory zřízencově nesouhlasu, třebaže se v duchu rozhodl, že tam bude stát tak dlouho, dokud ho nevyvedou - kdyby ho vyváděli, zřízenec a snad i policista by ho vlekli přes celý sál všem na očích včetně Aničky a všechno by se valilo strašlivou rychlostí z kopce dolů a pak už by se z vyleštěného stolu, na kterém dostával výprask, nezvedl, a majoro-va tvář by se nad ním nakláněla jako rudomodrý balon, jako břicho komára, který se napil krve, a celý jeho život by se změnil ve sladkou trýzeň, protože kvůli takovému ponížení se v člověku zatají dech, ale nestalo se ani jedno, ani druhé - slezl ze židle, třebaže z vlastní vůle, nedočkal se však zřízence a ani nezpůsobil skandál - zapovězený vrchol trojúhelníku, skrývající se v mracích a zároveň mizějící v hlubinách země, nejspíš v samotném středu země, kde ustavičně vře láva, tenhle vrchol zůstal nedostupný - Anička ho něžně hladila po tváři, ale on, aniž by jí jako obvykle řekl: „Dobrou noc“, odešel k sobě - a za půl hodiny ji probudil podivný zvuk, něco mezi chroptěním a chrčením - chvějícíma se rukama zapálila svíčku a rozběhla se k mužově posteli - ležel na samém jejím okraji, s celým tělem prohnutým tak, jako by se chtěl posadit, ale bránil mu v tom neviditelný provaz, kterým byl k té posteli přivázaný, tvář měl zsinanou a u úst pěnu - s vypětím sil ho popotáhla doprostřed postele, aby nepadl, klekla si k němu a ručníkem mu utírala pěnu z úst a pot stékající z čela - teď ležel klidně, s bledou tváří, jako mají nebožtíci - neviditelný provaz splnil svůj účel - nedokázal se posadit, opravdu to byl její muž? - tenhle člověk s promodralou tváří,

pokoušející se posadit na posteli a přemáhající čísi neviditelný odpor, s pěnou u pusy, s prořídými rozčuchanými vousy, trčícími kamsi do strany - opravdu to byl on, ke komu před více než půl rokem stoupala po strmém, úzkém tmavém schodišti, na kterém si upravovala svůj plášť, a srdce jí vzrušením bušilo tak, že přehlušovalo klapot jejích podpatků, dech se jí vzrušením tajil a ona snad postě nahlížela do kabelky, kam si dala zcela nové tužky a balíček dopisního papíru, které před chvílí zakoupila v petrohradské tržnici (neztratila je snad?), šikovně o hodinu předběhla svou kamarádku z ročníku, rovněž vynikající studentku, protože od okamžiku, kdy se dozvěděla, že *on* potřebuje stenografku, zatmělo se jí před očima a všechno se s ní rozhoupalo jako za bouře na lodi - obrovská vlna odnesla veškeré lanoví, a dokonce i zábradlí - zůstal jen stěžeň, a všichni, co zůstali na palubě, se k tomu stěžni snažili dostat a obejmout ho rukama, aby je moře také nespláchno, avšak chytit se toho stěžně mohl jen jeden, a tím jediným člověkem se musela stát ona - přivítal ji v předsíni, s hlavou nepatrně nakloněnou, jako by si prohlížel jakýsi je-mu neznámý hmyz, zatímco ve vedlejších dveřích se objevil nějaký neupravený mladík s mrzutým výrazem ve tváři - jeho nevlastní syn - ten hoch se povýšeně a drze usmál, i později, když sem docházela, se na ni vždycky takhle usmíval a sotva jí pokynul hlavou na pozdrav - a *on* ji odvedl do malého pokoje, kde byl psací stůl a ještě další kulatý stolek a několik židlí s omšelým čalouněním, a jen co ji k tomu kulatému stolku usadil, začal diktovat - ten den se na ni už nepodíval, přecházel po pokoji sem

a tam, diktoval zastřeným nepříjemným hlasem, a ona se ho bála na cokoli přeptat, protože si myslela, že by ji hned poslal pryč, musela však vytrvat, chytit se stěžně dřív než ostatní, a tak přestože ztrácela rovnováhu a padala, neustále se ke stěžni přibližovala - třetí nebo čtvrtý den jejich společné práce na sobě zachytila jeho pohled, živý a zkoumavý, a na chvíli se jí zdálo, že k ní chce přistoupit a něco říct nebo se na něco zeptat, ona však nesmílovavě sklopila oči a s přehnaným zájmem upírala zrak do svého právě zaznamenaného těsnopisného zápisu - stěžeň měla už takřka na dosah, ale nesměla spěchat, aby na poslední chvíli neztratila rovnováhu - pokaždé se k ní nepatrně přiblížil - už nepřecházel z jednoho rohu místnosti do druhého jako poprvé, teď kroužil kolem ní a kruhy se pokaždé zmenšovaly - jako pavouk přibližující se k mouše - v těch neodvratně se zužujících kruzích bylo jak pro něj, tak pro ni cosi sladce zakázaného, až se tajil dech, ona však stále stejně přísně, a teď až asketicky, klopila oči a vyhýbala se jeho pohledům, byla to však ona, kdo spřádal tuhle pavučinu, nebo ji snad osnovali oba dva? - vlákna pavučiny povolovala a v jistý okamžik hrozilo, že se přetrhnou, ten okamžik nastával pouze tehdy, když se otevřely dveře pracovny a vykoukla z nich hlava jeho nevlastního syna s drzým, arogantním a vědoucím úšklebkem, takže diktující přecházel z kruhů zpět do diagonály, z rohu do rohu, a snažil se na steno grafku nedívat, bylo to však nad jeho síly - kdežto ona přijímala příchod jeho nevlastního syna s nevraživě upřeným pohledem, bylo to tenkrát patrně poprvé, co se v jejích očích objevil tenhle pohled,

který má i na fotografii na titulní straně svého *Deníku* - nakonec celé tyhle pavoučí úklady skončily tak, jak skončit měly: on svou oběť sladce kousl a ona se chytla stěžně a přitiskla se k němu celým tělem, aby ji nespláchla nějaká vlna a aby se nikdo jiný stěžně nemohl chytit. Vyprávěl jí o všem: o káznici, o epilepsii i o nedostatku peněz (který si beztak domyslela). I o smlouvě se Stellovským, podle které musel dodat nový román nejpozději do konce měsíce, jinak veškerá autorská práva na vydávání jeho děl připadnou Stellovskému - teď seděl za kulatým stolem naproti ní a hostil ji čajem a preclíky, které sám koupil v cukrárně na Vozněnské třídě - sladkosti nakupoval rád, i tady v Drážďanech kupoval všelijaké její oblíbené pamlsky a k tomu ovoce, jahody a maliny, když se vracel z pošty nebo z galerie - z okna viděla, jak přichází k domu obtížený nákupy, s balíčky v rukou - čekala na něho u dveří - těšilo ho, když mu šla naproti a brala mu nákup z rukou, a zlobil se, když se jen trochu opozdila - v petrohradském bytě seděl naproti ní za kulatým stolem, sám jí naléval čaj a rozechvělým hlasem jí o sobě vyprávěl - už neklopila zrak, ale dívala se mu přímo do očí, upřeně, ten její upřený pohled mu připadal jasný a něžný, a pravděpodobně takový také byl, tenhle pohled - tu a tam se tahal za vousy, a když vstal a odcházel do kuchyně, aby přinesl ještě čaj, podivně šoupal nohama, téměř je neohýbal v kolenou, jako by byly stále spoutané řetězy, a potom začal jezdit k nim domů do Písků a její maminka běhala sem a tam, když prostírala stůl, a jednou jeli společně bryčkou - někam ji tenkrát vezl - a když na nějaké rušné

křížovatce kočí zarazil koně, setrvačností se naklonila dopředu, a třebaže bylo zřejmé, že nespadne, chytil ji kolem pasu, dokonce ji na vteřinu objal a ona zrudla, a později, už po svatbě, jeli do Moskvy a ubytovali se v Dussotově hotelu, v menším pokoji ve druhém patře, odkud byly vidět zasněžené zvoniče a kupole moskevských kostelů – a tam dole byly sněhem pokryté ulice s vyjetými kolejeji od saní, téměř každý den odjížděli z hotelu na saních, zabalení do teplé kožešiny, k jeho sestře, která bydlela na ulici Stará Basmanná, cestou se zastavovali u Meňšikovovy věže a potom u chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Pokrovce, na několik minut vystoupili a prošli se kolem kostela – ona byla v Moskvě poprvé a on jí všechno ukazoval tak pyšně, jako by mu to tady patřilo – když vystupovali ze saní a zamířili ke kostelu, na chvíli se zastavil, sundal čepici, pokřížoval se a poklonil, a ona se také pokřížovala a poklonila, a když pak v bytě u jeho sestry cítila nepřátelské pohledy celé familie včetně služebné, protože měli v úmyslu Feďu oženit s nějakou svou příbuznou, jenže se jim to nepodařilo, oplácela jim nevraživým pohledem, když však Feďa odcházel do vedlejší místnosti nebo živě rozmlouval se slečinkami, připadalo jí, že stěžeň, kterého se teď už pevně držela, tak pevně, až dokonce zapomněla, že se ho drží, jí najednou začal vyklouzávat z rukou – sklopila oči a předstírala, že si upravuje volánky na šatech, ale její prsty mimovolně žmoulaly látku a ona poposedávala na židli a znovu si upravovala krinolínu – a v hotelovém pokoji, když na chodbě všechno utichlo a on jí, stejně jako tady v Drážďanech, přišel popřát dobrou noc, tak začínali plavat,

rozráželi rukama hladinu a plavali tak daleko, až se obrysy břehu ztrácely, jenže v Petrohradě ji zase čekaly nepřátelské pohledy jeho nevlastního syna a ženy jeho zesnulého bratra Emilie Fjodorovny, hubeňoučké dámy s pronikavýma uhlově černýma očima, ti všichni jí ho chtěli vzít, a navíc se v jejich bytě začali pravidelně objevovat věřitelé, vypasení a namyšlení obchodníci s masivními zlatými prsteny na krátkých tlustých prstech, s přívěsky na těžkých zlatých řetězech, které jim visely z kapes vest – a všichni se domáhali splacení dluhu za bratrovu zkrachovalou továrnu na tabák a za předešlou nakladatelskou činnost obou bratrů, a on s nimi vedl jakási nekonečná jednání, dokud se neobjevil okrskář v brigádýrce a se světlemodrým páskem, který srazil podpatky a oznámil jim, že zítra budou provádět soupis jejich majetku, a tehdy odjela k mamince, a maminka, když jí požehnala a políbila ji na obě tváře, řekla, že zastaví svůj rodinný majetek – načas se věřitelů zbavili, odvrátili zabavení majetku a odjeli z Petrohradu do ciziny, raději dál od celé té hrůzy, od nepřátelských pohledů, od nevlastního syna, od věřitelů, a když usedli do vlaku, zdálo se jí, že teď jim začíná nový život – ležel stejně jako předtím, i když už se nesnažil posadit, dech měl ještě neklidný a přerývaný, vzduch se dral se syčením skrz stisknuté zuby a na rtech se měnil v pěnu, někde tam uvnitř jeho hrdla cosi bublalo a žbluňkalo, jako kdyby se napil vody a kloktal – pořád u něj klečela a ručnícem mu stírala pěnu a pot, dotýkala se jeho čela, které teď bylo bledé jako celá jeho tvář, upřeně mu hleděla do očí – měl je otevřené a upřeně na ni zíral, ale nepoznával ji, v mihotavém

světle svíčky tančil po zdi stín jeho rozčuchaných vousů, připomínající jakousi chlupatou příšeru - najednou dostala strach a vrhla se ke dveřím, aby přivolala Mme Zimmermannovou nebo aspoň služebnou, nebo aby zavolala lékaře, on ji však tiše a zřetelně zavolal nazpátek, a tak si k němu opět klekla, dívala se mu do očí, hladila ho po čele, a on nahmatal její druhou ruku, přitáhl si ji k sobě a přitiskl ke rtům - o třináct a půl roku později přesně takhle přitiskl ke svým rtům její ruku poté, co mu přečetla pasáž z evangelia, kterou si naslepo vybral, a nechal si zavolat děti, aby se s nimi rozloučil - ležel tehdy ve svém petrohradském bytě na kožené pohovce s opěradlem pod fotografií Sixtinské madony, kterou dostal k narozeninám - tak nějak ho zpodobnil Kramskoj - jeho hlava se nepatrně ztrácí ve zvednutém polštáři, ale jenom malinko, takže záhyby vznikající na polštáři se od jeho hlavy paprscitě rozbíhají do stran, oči má zavřené, výraz tváře přísný a zároveň vyrovnaný, jako tomu bývá takřka u všech zesnulých, a dlouhý, kdovíproč tmavý vlnící se plnovous - přesně takovéhle vousy vídávám skoro každé ráno v trolejbusu - patří staříkovi, který do trolejbusu čile nastupuje na zastávce vedle jednopatrového hezkého domku, jehož okna jsou po každé zastřena a na kterém visí tabule s nápisem: Rada pro církevní záležitosti při Sovětu ministrů SSSR - stařík jde vzpřímeně, v ruce má tlustou sukovitou hůl a na hlavě staromódní brigadýrku podobnou těm, jaké kdysi nosili hokynáři nebo zkrátka měšťané - určitě ji má ještě z té doby, jeho oblečení je také takové staromódní, něco na způsob ruské košile, přes kterou má oblečené sako

- všechno je obnošené, avšak čisté a upravené - když se posadí, položí obě ruce na držadlo hole - jednu ruku přes druhou - i ruce má pěkně upravené a velké, ve tváři má přísný a pochmurný výraz, bradu mírně vysunutou dopředu - z nějakého důvodu se snažím, aby si mě nevšiml, a pokradmu si ho prohlížím - vystupuje na stejné stanici jako já, ale nejde k metru, pokračuje dál - kráčí rychle, předhání mě a zahýbá za roh, míří ke kostelu, kde má za několik minut začít ranní bohoslužba.

Když vlak zaduněl na mostě, odtrhl jsem se od knihy, přitiskl tvář k oknu a přiložil k ní dlaně jako klapky na oči, abych si je zastínil před ostrým osvětlením - ačkoli byl teprve večer, a k tomu ještě zdaleka ne pozdní, bylo kdesi v dálce skrz mlhavou bělost zimní noci vidět spoustu mihotajících se světel - na konci vagonu práskly dveře, nějací cestující s kufry v rukou si začali prorážet cestu k východu a sráželi se s nějakými dětmi a dívkami, které naopak přicházely z plošiny se sklenicemi a termoskami v mokrých rukou a přitom jimi třepaly ve snaze si je usušit, protože na záchodě buď nebyl ručník vůbec, nebo byl natolik mokrý a špinavý, že se nedal použít. Vlak se blížil ke Kalininu. Za oknem se mihla světla budov před nádražím, kdesi za nimi se v dále ztrácely řady pouličních lamp, objevila se závora s osvětlenou budkou, tlumená světla aut čekajících před přejezdem, další světla, už daleko ostřejší, a potom přímo pod oknem pomalu ubíhalo dozadu vysoké, jasně osvětlené a zasněžené nástupiště s postavami v zimních kabátech nebo krátkých kožíšcích a s kufry v rukou, a vzápětí nádražní budova, také s jasně osvětlenými

okny, za kterými byli vidět rovněž lidé - v restauraci, v čekárně, u pokladen, vedle novinového stánku - vlak nedaleko nádražní budovy zastavil - znovu práskly dveře, z vagonu se vyvalila oblaka mrazivé páry a na nástupišti nastal shon - jedni hledali svůj vagon, druzí vyskakovali z vlaku bez kabátů - sháněli pivo, pirožky a noviny - na druhé straně nástupiště a nádraží stál úplně stejný vlak s červenými vagony, jen měl namířeno opačným směrem - z Leningradu do Moskvy, ale právě v Kalininu se oba potkávaly a zastavovaly - když si šel člověk koupit pirožky nebo noviny, mohl si pak ve zmatku a spěchu snadno splést vlak a odjet opačným směrem - a kdesi tam, po obou stranách těchto symetricky stojících vlaků, v sněhobílé mlze, kterou tu a tam osvětlovaly jenom řady kdesi ve tmě se ztrácejících pouličních lamp, se nacházely domy mně neznámého města - Dostojevskij sem přijel ze SemipalatinSKU, rovnou z vyhnanství, se svou první manželkou Marií Dmitrijevnou, souchotinářkou a hysterkou, a oba se zprvu ubytovali v hotelu, ale potom se po několika dnech přestěhovali do tří zařízených pokojů poblíž pošty - byl začátek podzimu, záhy však měl nastat skutečný podzim s dlouhými večery, s pozdním svítáním a s lijáky - město tonulo v blátě a on neustále běhal z jednoho úřadu do druhého, pak utíkal na poštu, odesílal nejuctivější prosby a žádosti o povolení k pobytu v Sankt Petěrburgu, přikládal lékařská potvrzení, v noci běhal na nádraží, aby se setkal s bratrem, který cestoval z Petrohradu do Moskvy, a pak nanovo, když se bratr vracel do Petrohradu, a potom zase projížděl Tverem někdo jiný a on opět běžel v noci na nádraží,

vzdálené tři versty od poštovního úřadu - nebyl už nejmladší, v ošoupaném tříčtvrtáku s povlávajícími šosy, s nepřírozeným, jakoby nabarveným krátkým knírkem, který od té doby, co byl za poslušnost povýšen na poddůstojníka, ještě nestačil oholit, se vrhal z jedné strany na druhou, hned vlevo, hned zas vpravo, klusal k vlakům přijíždějícím do Tveru z Moskvy nebo Petrohradu, ukláněl se, vykřikoval, naléhal, chytal vysoce postavené panstvo za šosy fraků nebo uniformy, žádal, aby ho vyslechli, zapřísahal je, prohnaně promýšlel svůj postup, aby neprodělal, skoro jako ti židáčci, kteří ho později s Annou Grigorjevnu pronásledovali ve Vilniusu, když jim nabízeli své služby, úpěnlivě prosil v dopise bratra, aby koupil Marii Dmitrijevně klobouček, bezpodmínečně lila, protože se nemůže procházet prostovlasá a tady se nedá nic koupit - o jedenáct let později, v době, kdy s Annou Grigorjevnu opět pobývali v Drážďanech v dalším zařízeném bytu v nárožní části domu, protože roh domu byl vrcholem trojúhelníku, o který stále usiloval, se v tomhle podnájmů, na pssacím stole s tradiční svíčkou tlustě obalenou voskem a se sklenicí silného čaje, jedné noci zrodí první záspisky napsané drobným, téměř kaligrafickým písmem a z mlhy začne vystupovat postava Knížete,* oné dokonalé antiteze jeho samotného, toho zosobnění jeho nesplnitelného snu, toho nadčlověka s démonickými rysy, krácejícího pevným ďábelským krokem po vratkých dřevěných

* V počátečních variantách románu *Běsi* se Stavrogin objevuje pod jménem Kníže. Knížetem nazývá Stavrogina také Chromá, jeho žena. (Poznámka autora.)

můstcích položených po celé délce jedné z blátivých a v noční temnotě tonoucích ulic gubernského městečka, ve kterém se usadil po návratu z vyhnanství, a vedle Stavrogina - totiž ne vedle něj, ale vzadu, za ním, v blátě, protože vedle něho a po stejných dřevěných můstcích jít nesměl - cupital drobnými krůčky Petr Stěpanovič Verchovenskij, čiperný a úlisný žvanil s našedlou tváří, vychytralý patolízal, a kdyby na to přišlo třeba i vrah, jehož dohola ostříhaná hlava mi zvláštním způsobem připomínala jednoho mého známého - chodili jsme do stejné třídy a naše rodiny se navíc téměř přátelily - otec tohohle spolužáka k nám často chodíval na návštěvu - v podstatě chodil za mým dědečkem, jehož byl takřka vrstevníkem, měl však slabost pro ženy a často je střídal, všechny to byly Rusky, ačkoli on sám byl Žid - byl to pianista, a nevalný, jak jsem později pochopil - průměrný učitel na konzervatoři nebo snad jen na nějaké hudební škole, ale já se tenkrát pokoušel skládat hudbu a vzhlížel jsem k němu jako k člověku záhadnému a nedostupnému, téměř jako k bohu, a když jednou - pouze jedinkrát, a proto už pro mě navždy zůstal bohem - přišel k nám, posadil se za piano a otevřel víko, které jsem otvírával já, když se dotkl kláves, na kterých jsem přehrával svoje etudy, a začal na našem obyčejném a lehce rozladěném pianinu, které stálo v jídelně, hrát Chopinův sedmý valčík, ten valčík, který jsem se já snažil marně naučit, a když jeho ruce s naběhlými modrými cévami, správně řečeno žilami, jak jsem se později dozvěděl, poletovaly s rychlostí vlaštovek po klaviatuře, tak nějak sladce se mi sevřelo hrdlo a z očí mi nejspíš

dokonce vytryskly slzy - ten malý a čiperný hubeňour zemřel ještě před válkou na infarkt, a k tomu snad přímo na ulici, odešel dřív než můj dědeček, určitě v důsledku své přílišné chlípnosti, a jeho syn, můj spolužák, který se narodil jeho poslední manželce, prosté baculaté ženě s kulatým obličejem, o níž se u nás doma říkalo, že vypadá jako kuchařka nebo uklízečka - myslím, že jsme ji k nám nikdy nepozvali, nebo ji možná ani s sebou na návštěvu nikdy nevzal - tak tedy jejich syn, můj spolužák, stejně jako jeho otec čiperný a nezbedný, po něm sice zdědil dobrý sluch, ale hudbou pohrdal, špatně se učil a ze sedmé nebo z osmé třídy nastoupil do leteckého učiliště - potom jsem se s ním párkrát potkal po válce - byl stejně malý jako jeho otec a taky ostříhaný dohola, aby nebyla tolik nápadná pleš na jeho temeni, mluvil rychle a hodně toho napovídal, stihl se už rozvést, oženit se podruhé a pořídit si děti, stěžoval si ale, že ho zlobí srdce, a proto už nelétal a pracoval jako dispečer nebo taky navigátor na letišti ve městě, kde jsme kdysi bydleli, a hned jak se dozvěděl, že tudy projíždím, nebo spíš prolétám, přišel za mnou do příletové haly a pak mě doprovodil až k letadlu, takže nás pustili dokonce bez fronty, a když jsme šli k železné bráně vedoucí na přistávací plochu, uvolňovali nám cestující, kteří čekali na nástup do letadla, uctivě cestu - kráčel vedle mě, drobný chlapík v uniformě zaměstnance civilního letectva, na jejíž výložkách byly pro mě nesrozumitelné symboly, a v ruce držel světlemodrou brigádýrku se zlatavým emblémem - byl celý popelavý a plešatý a cosi mi hekticky vyprávěl - nejspíš o tom, jak se mu tahle práce zprotivila,

jak je utahaný a jak by všechno nejradši poslal k čertu, a to celé přitom prokládal nadávkami, ale tak nějak zvláště, nijak je nezdůrazňoval, naopak se zdálo, že jsou nedílnou součástí jeho řeči – on už tenkrát za našeho dětství, kdy si v létě naše rodiny vedle sebe pronajímaly chaty, lezl na plot a křičel: „Haleluja, táhněte do prdele!“ – matka mi to vyprávěla mnoho let poté, co jsme bydleli na chatě, ale i dneska si na to ještě vzpomene, jakmile se řeč stočí na tohohle mého spolužáka – Petr Verchovenskij cupital hned za Stavroginem, a dokonce se ho potom podle všeho snažil zatahat za rukáv, protože si potřeboval od Stavrogina něco vyprosit, ve tmě však po něm Kníže blýskl svým démonickým pohledem a odmrštíł ho stejným způsobem, jakým odmrštíł Fed'ku Kriminálního, který na něho jedné sychravé noci čekal na mostě, a zrovna tak ďábelsky se zableskly oči a nůž v rukou Fed'ky, když chtěl Knížete zapíchnout, Kníže však Fed'kovi nůž jedním pohybem vytrhl z rukou a pak mu ho blahosklonně vrátil – Kníže se vracel ze Zářečí, z Lebjadkinova domu, po setkání s Chromou – za několik dní, možná dokonce už následující den, uprostřed noci, během skandálního plesu u gubernátora, začalo tohle Zářečí hořet – není nakonec Zářečí někde v místech oněch mihotajících se světýlek, které jsem viděl z okna vlaku? – a přímo z plesu a ze všech koutů města se sbíhali lidé k požáru – byl jich celý dav, jak už to při požárech bývá, také Stavrogin s Lízou, další obětí jeho chladně vypočítavé vášně, se přišel podívat na požár – dům (už ne Lebjadkinův?) byl v plamenech, sousední domy také hořely, z trámů rozpálených doruda jako bengálský oheň se

s chrastivým praskotem sypaly jiskry - Stavrogin držel Lízu za ruku, byla bledá a navzdory rudým odleskům ohně a žáru plamenů se třásla - před půl hodinou se oddala Knížeti a pak se jako všechny šlechtné dívky chvěla a byla bledá - ach, jak o takových výhrách snil se skřípěním zubů autor a hrdina *Zápisků z podzemí*, vypravěč *Uražených a ponížených*, hrdina *Bílých nocí* a bezpochyby i Makar Děvuškin - požár, ta trýznivě slastná férie, byl takřka kontrapunktem románu - a k tomuhle kontrapunktu se vzpínal kostel, jistěže na Chrámovém náměstí, a když Žid Ljamšin nejprve rozbil sklo schránky a pak spustil myš k ikoně kazaňské Bohorodičky, která byla zapuštěná do zdi vedle vchodu do kostela, přicházeli následující den všichni spořádaní občané gubernského města ke kostelu, dlouho a mlčky postávali, kroutili hlavami a zase se rozcházel, nicméně mlčeli - hle, co je podstatné, v tom se nepochybně projevovala největší smířlivost pravoslaví, a dokonce snad i jeho mesiášské předurčení - a Žid Ljamšin bavil hosty, když se scházeli „naši“ - zručně hrál na pianino, napodoboval husy, prasata i všelijaké ctihodné občany, a nadto i samotného gubernátora, prostě se pitvořil a dělal ze sebe šaška, a pak po požáru, v okamžiku nejdůležitějšího kontrapunktu - vraždy Šatova - ve vzdálené, ponuré části stavroginského parku, poblíž jeskyně na břehu rybníka, za pošmourného podzimního večera divoce a hystericky zaječel a celý následující den se potom třásl strachem, nevylezl zpod příkrývky, dělal ze sebe nemocného, přetvařoval se a kalkuloval, jak všechny oklamat - tenhle do včerejška vyhnanec, který se právě vrátil ze Semipalatinska,